

ливою умовою ефективної допомоги, особливо тим, хто переживає екзистенційну кризу (кризу сенсу життя), неузгодженість життєвих орієнтацій і реального соціального становища. Соціальним працівникам також доводиться зважати на стиль і спосіб життя соціальних груп. Знання соціології культури є особливо корисним в залученні до соціальної роботи представників закладів культури (бібліотекарів, музейних працівників, артистів тощо), які допомагають раціонально використовувати благотворний вплив мистецтва у соціальній реабілітації індивідів, груп, громад.

Підводячи підсумок аналізу місця і ролі соціології соціальної роботи в системі соціологічних знань, слід визнати, що спираючись в якості методологічного підґрунтя, як і всі соціології середнього рівня, на закони і закономірності теоретичної соціології, соціологія соціальної роботи конкретизується і збагачується через залучення результатів і методів інших галузевих соціологій. А значний обсяг взаємодії з ними підтверджує багатоаспектність, складність та інтегрований характер соціальної роботи як об'єкта соціологічного дослідження.

Список використаної літератури

1. Бех В.П., Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціальна робота в сучасному суспільстві: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. 601 с.
2. Григорьев С.И., Гусянова Л.Г. Социология для социальной работы: Учебное пособие. М.: Изд. Дом МАГИСТР-ПРЕСС, 2002. 164 с.
3. Карпенко О.Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота». Навчально-методичний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 248 с.
4. Лукашевич М.П., Семігіна Т.В. Соціальна робота (теорія і практика): Підручник. К.: Каравела, 2011. 368 с.
5. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціологія. Загальний курс: Підручник. К.: Каравела, 2008. 408 с.
6. Попович Г.М. Інституалізація соціальної роботи в Україні: Монографія. Ужгород, МПП «Гражда», 2003. 188 с.
7. Сидоров В. Профессиональная деятельность социального работника: ролевой подход. Винница, «Глобус-пресс», 2006. 408 с.

Шепелєва Наталія В'ячеславівна
аспірантка
кафедра психології та педагогіки
Харківська державна академія культури
Харків, Україна
natali.dydko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0212-8820>

АКТУАЛІЗАЦІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ В ІНТЕРНЕТІ

Підвищена увага до проблем молоді пояснюється її особливою роллю в суспільному відтворенні. Молодь завжди була й залишається найактивнішою та динамічною соціально-віковою групою, що реалізує себе у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Її представники є наймотивованішими у підвищенні свого соціального статусу та освоєнні нових соціальних ролей в умовах інформаційного суспільства. Молодих людей можна розглядати, з одного боку, як найбільш адаптовану складову соціуму, а з іншого – ініціативну й інноваційну, яка становить приблизно 20-35% населення країни. Враховуючи потенціал та значну питому вагу молоді у загальній структурі населення країни, вона представляє собою найперспективнішу групу громадян, здатну до самореалізації у сучасних умовах інформатизації суспільства. Актуальності набуває «освоєння» віртуального соціокультурного простору як нової платформи для формуван-

ня соціальної активності молодих людей.

Розвитку й формуванню особистості, зокрема молоді, в умовах інформаційного суспільства присвячено роботи О. Білик, М. Головатого, Г. Лактіонової, В. Москаленка, А. Рижанової та ін. Соціальну активність молоді досліджено О. Асєвою, Л. Бекдаміровою, В. Косовцем, М. Усімбаєвою, Є. Мануйловим, К. Сохадзе, С. Складенком, Е. Шакіровою та ін. Окремо слід виділити останні дослідження О. Кулінченка присвячені проблемі формування соціальної активності молоді.

Соціальна активність є похідною від загального поняття «активність» та набуває особливого значення як найважливіша якість особистості, здатність змінювати навколишню дійсність згідно власних потреб, поглядів, цілей. Соціальна активність молоді є певним ступенем прояву можливостей і здібностей молоді людини як члена соціуму, її стійке активне ста-

влення до окремих спільнот чи суспільства загалом, і відображає перетворення з об'єкта в суб'єкт суспільних відносин.

В залежності від якостей, якими володіє молода людина, знаходиться спрямованість соціальної активності, яка не завжди є позитивною. Соціальна активність молоді за критерієм позитивності розрізняється на просоціальну, асоціальну та антисоціальну [3]. Просоціальною активністю позначаються дії, які приносять користь іншим людям, але не мають очевидної користі для людей, які їх здійснюють (характерний альтруїзм). Відхиленням від просоціальної є асоціальна активність – відсутність соціальної спрямованості у діяльності, байдуже ставлення до громадського життя (супроводжується шкідливими звичками, аморальною поведінкою). Що стосується молоді, то асоціальна активність виражається і досить часто переходить в антисоціальну. Відомо, що в асоціальних групах виникають серйозні передумови для криміналізації. За експертними оцінками в Україні діє близько 194 злочинних організацій, а більше половини всіх правопорушень здійснюється молодими людьми [1].

Важливою для прояву соціальної активності молоді є сфера життєдіяльності, в якій ця активність розгортається та скеровується у позитивне русло. Виділяють такі галузі реалізації соціальної активності, як економіка, політика, громадська діяльність, культура, наука, освіта, спорт, комунікація, дозвілля та ін. Проте, зважаючи на сучасний розвиток суспільства та вплив інформатизації на нього, на часі є аналіз впливу сучасних технологій (Інтернет, віртуальний простір, соціальні мережі тощо) на розвиток соціальної активності молоді, зокрема можливість їх використання для формування позитивної просоціальної соціальної активності у молодих людей.

Інтернет може сприяти соціальній активності молоді та її формуванню завдяки своїм унікальним можливостям: здолання географічних дистанцій; стирання расових, вікових та гендерних бар'єрів; зняття обмеження часових поясів і розпорядку дня та ін. Означені переваги сприяють розвитку взаєморозуміння, толерантності та готовності прийняти чужі погляди і відмінності, виробленню спільних цінностей та ін.

У зв'язку з частковим переміщенням основних видів діяльності молодих людей до інформаційного простору Інтернет та їх трансформацією, поширення набула віртуалізація реалізації соціальної активності молоді. Серед найбільш популярних сьогодні відмічається волонтерство у мережі Інтернет, поширення корисної і позитивної інформації у соціальних мережах, створення та об'єднання у просоціальні групи та ін. Завдяки такому згуртуванню молодих людей спостерігаються позитивні прояви соціальної активності, наприклад: порятунок життя людини шляхом збору коштів на операцію або пошук загублених людей завдяки поширенню дописів у соціальних мережах, мобільна допомога постраждалим від стихійно-

го лиха завдяки об'єднанню волонтерів у Інтернет-спільнотах та ін.

Проте, розглядаючи Інтернет як простір соціальної взаємодії молоді, в якому розгортається їх соціальна активність, він має «підводне каміння» у вигляді проблем, що діляться на два блоки:

перший – збільшення розриву між молодими людьми, хто бере участь, і тими, хто не підтримує взаємодію у віртуальному середовищі, обумовлено нерівномірністю доступу до інформаційних технологій в світі («інформаційний» тип нерівності);

другий – зміна якості соціальної взаємодії, що пояснюється зниженням різноманітності комунікацій через скорочення реальних соціальних зв'язків молоді, зниження активності масової участі внаслідок зростаючої ізольованості один від одного.

Згідно з результатами дослідження аудиторії українського Інтернету, кількість користувачів становить 66% населення України. Дві третини громадян у віці старше 14 років регулярно користуються Інтернетом, що відповідає середнім показникам по Східній Європі. Серед них лише 32% користувачів має повну вищу освіту. Найбільш активними в мережі є молоді люди у віці від 15-24 років – серед них частка користувачів Інтернету становить 95%, на другому місці – молодь у віці від 25 до 34 років (92%) [3].

Аналітичні дані свідчать про значну інформатизацію молоді, що спричинило кількісні та якісні зміни аудиторії Інтернету. Перетворення Інтернету в засіб масової комунікації сприяло різкому зниженню освітнього, вікового, професійного, матеріального і культурного рівня аудиторії Інтернет спільноти. Загальнодоступний характер робить його об'єктивним «дзеркалом» молоді, що відображає, часом, найнижчий ступінь. Цьому сприяє не контрольованість нового неосяжного віртуального простору, що дозволило створити комерційні платформи та розважальні ресурси, що, з одного боку, є неминучим наслідком збільшення аудиторії Інтернету, але, водночас, і результатом безвідповідального ставлення виробників Інтернет-контенту до своєї ролі в суспільстві, до своїх можливостей, до тієї місії, яку вони виконують або покликані виконувати. Перспектива поглинання Інтернетом (слідом за телебаченням і радіо) транснаціональної індустрії розваг є реальністю.

З означеного слід констатувати взаємозалежність формування соціальної активності молоді та сучасних інформаційних технологій (Інтернет), що сприяють формуванню нового покоління. Некерованість і не контрольованість Інтернет простору можуть спричинити асоціальний та антисоціальний розвиток активності молоді. Тому подальшого дослідження потребує формування та розвиток Інтернет-культури й інформаційної обізнаності, що дозволить невілювати негативні прояви розвитку особистості молодих людей та сприятиме формуванню їх позитивної соціальної активності в нових соціально-культурних умовах.

Список використаної літератури

1. В Україні стало більше банд, но они «потеряли хватку». *Газета «Сегодня»*. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/v-ukraine-stalo-bolshe-band-1155152.html> (дата звернення: 10.09.2019)
2. Количество интернет-пользователей в Украине продолжает сокращаться – ИнАУ. *Finance.ua*. URL: <https://news.finance.ua/ru/news/-/438725/kolichestvo-internet-polzovatelej-v-ukraine-prodolzhaet-sokrashhatsya-inau> (дата звернення: 10.09.2019)
3. Мастерова Ю.И. Политическая активность российской молодежи в условиях распространения информационных технологий: дис. ... к-та полит. наук: 23.00.02 / Москва, 2009. 186 с.

Щербина Сергій Степанович

кандидат соціологічних наук, доцент
кафедра соціальної роботи та психології
НУ «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна
sergshcherbina70@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9211-1773>

ТИПИ ЕЛІТОГЕНЕЗУ: ЦИРКУЛЯЦІЯ, ЗМІНА, ТРАНСФОРМАЦІЯ

Досвід посткомуністичного переходу країн пострадянського простору дозволив вченим визначити причини, які заважають успішності демократизації: відсутність демократичних, ринкових, правових інститутів і цивільного суспільства. Але особливо гострою проблемою є відсутність компетентних, підготовлених і відповідальних еліт, здатних подолати вказані перешкоди. А це, у свою чергу, залежить від генези еліт, яка може реалізовуватися в різних формах.

У соціології процеси, які символізують генезу еліт, визначаються як: зміна, трансформація, а також ротація і циркуляція еліт. Всіма цими термінами позначаються зміни, які відбуваються з елітою як з групою. При цьому кожен з процесів, що позначаються цими термінами, має свою специфіку.

Зміна еліт – це скидання колишньої еліти і прихід до влади контреліти. Як правило, скидання колишньої еліти є наслідком революційних перетворень, переходу влади з рук одного класу в руки іншого класу. Зміна еліт – це корінна, якісна зміна еліти, зміна соціально-класової бази еліти.

Зміна або, як вважав за краще говорити Парето, циркуляція еліт найчастіше зв'язана, по думці ученого, з кризовими циклами. «Циркуляція еліт» — це чи не основний прояв життєдіяльності суспільства. Але справа не тільки в зміні лисиць левами, рантє спекулянтами, або навпаки. На думку Парето, історія – це арена постійної боротьби еліт за владу. З міркувань Парето витікає, що головною рушійною силою процесу «циркуляції еліт» є воля до влади молодшої і енергійнішої еліти.

«Циркуляція еліт» є непорушним законом суспільного життя і визначається комбінаціями «залишків» (резидуїв) у правлячого шару. Кожен тип еліт

володіє лише обмеженими перевагами і не задовольняє всім вимогам, необхідним для керівництва і управління суспільством, тому збереження соціальної рівноваги вимагає постійної зміни еліт, здійснюваної за допомогою насильства. Парето, описуючи циркуляцію еліт, підтверджує укорінену в соціологічній науці думку [2, с.307], згідно якій еліту описують самі представники еліти, задаючи, тим самим, параметри цієї групи. Сформовані представниками еліти соціальні теорії і історико-філософські учення, що обґрунтовують закономірність права еліт на владу, є лише засобом в боротьбі еліт і сприяють, на думку Парето, примушенню мас до покори.

Для того ж, щоб відбувалася зміна владних груп в постсоціалістичних країнах, необхідна наявність наступних умов:

1. Перш за все, обов'язковий такий чинник, як поява глибоких стійких «розломів» в старих правлячих групах і конфліктів між різними фракціями в номенклатурі (політичних елітах). Цей розлом може бути наслідком як структурних змін в суспільстві (індустріалізація, урбанізація, технічна революція, зміна соціальної структури), так і культурної динаміки (когортна і поколінческа динаміка політичної культури, зміна загального, включаючи статус міжнародного, культурного контексту), або базових культурних відмінностей (етнічних, територіальних і т.п.). Розломи і конфлікти пов'язані з довготривалими процесами. В цьому відношенні вони володіють певною інерційністю і не можуть бути припинені по «політичному велінню». Спочатку, будучи чинниками, сприяючими приходу певної групи до влади, в подальшому вони можуть діяти як підстави для дезинтеграції цієї еліти, закріплення роз'єданого її типу (Дж.Хіглі, М.Бертон). Специфічні історичні, культурні і кон-